

Sajsi MC ja rap-poetiikan feministinen empatia

Ivana Rašić, taiteilijanimeltään Sajsi MC, on Belgradissa vuonna 1981 syntynyt artisti ja yksi aikamme merkittävimmistä ja näkyvimmistä tekijöistä serbialaisessa ja balkanilaisessa hiphop-kulttuurissa. Hän on jo kahdeksantoista vuoden ajan rikastuttanut taidemuotoa omin-takeisilla sanankäänteillään, visuaalisella mystisyydellä ja omatuottoisella protestihengellä. Sajsia voisi luonnehtia alakulttuurin edustajaksi, joka ilmaisee itseään belgradilaisena naisena ja räppärinä, mutta joka valtavirrasta poiketen ilmentää kuitenkin Belgradin vanhan kaupungin henkeä, sen moninaisuutta ja alkuperäisyyttä. Hänen tyyliensä erottuu selvästi nuorten miesten omaelämäkerrallisista, usein ”hardcore-räppinä” tunnetuista narratiiveista, jotka syntyvät pääosin kaupunkia halkovan Sava-joen toisella puolella 1960-luvulla nousseen Uuden-Belgradin naapurustoissa.

Huudeillani olen joku
mun huudeilla olen lohikäärme.
(”Mun huudeilla olen lohikäärme”, U hudu sam zmaj), 2017)

Sajsin omintakeisuus, mikä populaarikulttuurissa usein liitetään taiteilijan autenttisuuteen, näkyy paitsi hänen sanoituksissaan ja videoissaan, niin myös häntä ympäröivässä fanikulttuurissa. Sajsi on onnistunut tavoittamaan ja mobilisoimaan huomattavan joukon marginalisoituja ihmisiä, jotka ovat hänen kauttaan löytäneet väylän näkyä ja kuulua. Tässä Dragana Cvetanovićin tekemässä haastattelussa artisti esittäytyy ensimmäistä kertaa suomalaiselle yleisölle.

DC [Dragana Cvetanović]: Pandemian toisen aallon kiihtyessä sinulta ilmestyi yllättäen kappale ”Jugo-lapsi” (”Yugo dete”). Mitä tämä kappale merkitsee sinulle ja millä tavoin sen julkaisuhetki on oleellinen?

Tähtisadetikkuja ja konfetteja, olen Jugo-lapsi,
aurinkokaan ei paista niin kuin 1985
nyökyttelen ikään kuin ymmärtäisin kaiken

Sajsi MC. Kuva: Artistin kotialbumi.

mutta, ei ole ihan helpoo kuolla kolme kertaa.
("Jugo-lapsi", Yugo dete, 2020)

IR [Ivana Rašić]: Tämä kappale on minulle henkilökohtaisesti erittäin tärkeä ja oma-kohtaisten top 5:ssä. Arvottamiseni ei liity siihen miten biisi on otettu vastaan, vaan sen sanomaan ja esitystapaan. Vaikka olenkin rehellinen kaikissa kirjoittamissani kappaleissa,

Sajsi MC: "Yugo Dete" (2020). Kuvakaappaus musiikkivideosta.

niin tässä olin rehellisimmilläni. Paljastin biisissä heikkouteni sille yleisölle, joka osaa lukea ja tulkita lyriikoitani. Olen kappaleessa myös haavoittuvimmillani, sillä sen sanoma on kaukana rapin tyypillisestä itsekorostuksen mantrasta. Olen haavoittuvainen, eksynyt, kärsin ja yritän löytää jotain tolkkua ympäröivästä todellisuudesta. Tuntuu siltä, kuin laulu olisi jonkin ihmeen kautta ilmestynyt juuri oikeaan aikaan, vaikka toisaalta mikä tahansa hetki olisi ollut sille sopiva. Kirjoitin tekstin parisen kuukautta ennen kappaleen ja musiikkivideon julkaisua, henkilökohtaisesti hyvin terapeuttisena ajanjaksona. Matkustan sanoitusten avulla takaisin menneeseen, mikä ei ole ollut minulle tyypillistä tähän saakka, mutta ehkä juuri siksi se tuntui niin hyvältä. Yritän määrittää siinä itseäni menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kautta. Luon ajatonta sisältöä, jolla on merkitystä juuri minulle. "Yugo-lapsi"-kappaletta voisi kutsua moraaliseksi manifestiksi, jota yritän jakaa niiden kanssa, jotka tuntevat samalla tavalla ja joilla on samanlainen moraalikäsitys. Yritän aina kommunikoida ihmisten kanssa ja luon yhteyksiä sellaisiin ihmisiin, jotka ovat samantyyppisiä kuin minä ja joille maailmasta on tullut liian kaoottinen paikka.

DC: "Yugo-lapsen" videolla esiintyy nainen, joka on puettu eri naiseksi kuin se, joka itse olet arjessa. Esiinnyt monilla videoillasi joksikin toiseksi henkilöksi tyyliteltynä. Miksi näin? Miten suhtaudut omiin kasvoihisi ja kehoosi, kun on kysymys populaarikulttuurin tekemisestä? Mitä kaikkea haluaisit tutkia itsessäsi ja onko kaikki sallittua, vai tiedostatko joitakin pidäkkeitä?

IR: Tämä kysymys sai minut ajattelemaan, että Ivanan kuorena toimiva meikki ja tyyli on jotain joka suojaa minua ulkomaailmalta. On hyvin mahdollista, että se tiimi, joka auttaa minua "naamioitumaan" toiseksi henkilöksi, suojelee minua kilven lailla ulkomaailmalta. Sinua ei voida loukata, jos ei tiedetä kuka oikeasti olet ja ketä vastaan joudut taistelemaan. Minusta on tärkeää, että minulla itselläni on valta siihen miten esiinnyin. Kameleonttimaisuus on kuin

Sajsi MC: "Gepekovana" (2019). Kuvakaappaus musiikkivideosta.

koneisto, joka toimii niin työasioissa kuin yksityiselämässä – se suojaa minua peittämällä omia heikkouksiani. Minuun ei pääse tutustumaan jos en anna siihen lupaa.

DC: Kirjoittamasi lyriikat ja tekemäsi videot tuovat kuitenkin aina esiin sekä taiteellisia että hyper-realistisia ihmiskuvia. Esiinnyt mielelläsi erilaisina naishahmoina; galleriassasi on supernaisia, lesboja, liioitellun naisellisia naisia, drag-naisia, nuoria ja vanhoja. Heillä on usein omat nimensä: Tiffany, Milica, serbialainen versio Dorothy Ozista. Miksi koet tärkeäksi käsitellä erilaisia ihmistyyppejä ja mukautua eri rooleihin, eri naiskohtaloihin ja tarinoihin?

Ne haluu panna mut auton takakonttiin
ne haluu antaa mulle sormuksen ja esitellä mut äideilleen
ne haluu panna mut auton takakonttiin
ne haluu avata mulle pankkitilin.
(”Takakontitettu”, Gepekovana 2019)

IR: Se on minun juttuni, että kallistun kohti syrjittyjä ihmisryhmiä. Tunnen myötätuntoa ja yhteyttä heihin, olinhan itsekkin lapsuudessa syrjitty. Empatian tunne on tärkeä olosuhteisiin katsomatta ja se on aina ollut minulla vahva. En tiedä olenko syntynyt sellaisena vai ammensinko sitä tunnetta omista puolitraumaattisista nuoruuden kokemuksistani. Jo peruskoulussa tunsin eniten yhteenkuuluvuutta kaikkein heikoimpien kanssa. Ymmärsin, että on olemassa ihmisiä, joiden elämässä menee paljon huonommin kuin minulla, ja yritin ymmärtää heitä hankkiutumalla eri ihmisrooleihin. Sillä tavoin saivat alkunsa nuo biisit, joissa otan vapauden puhua näiden ihmisten nimissä ja kuvailla parhaani mukaan sitä mitä he käyvät läpi. Yritän tehdä sen ilman minkäänlaista teeskentelyä, niin että tiedän milta heistä tuntuu. Vaikka minulla ei olekaan heidän kokemuksiaan, niin yritän silti kovasti ymmärtää millainen merkitys niillä on.

DC: Lyriikkasi tuntuvat kyseenalaistavan vanhentunutta ja stereotyyppistä kuvaa naisesta ja hänen yhteiskunnallisesta roolistaan nykyserbialaisessa todellisuudessa. Kuvailet teksteissäsi naisen ajatuksia kun tämä ei halua mennä naimisiin, kun hän puhuu omasta seksuaalisuudes-

Riot 87 feat. Sajsi MC: "Papa" (2015). Kuvakaappaus musiikkivideosta

taan ja omakuvastaan, joka on olemassa riippumatta yhteiskunnassa vallitsevista nuoruuden ja kauneuden ihanteista. Niissähän nainen lakkaa olemasta nainen ikääntyessään. Miten yhteiskunta ympärilläsi kohtelee naisia? Miten stereotyyppistä suhtautumista voidaan muuttaa?

Mulla on ongelmii, ne ei oo esteettisii

Mulla on munat, ne ei oo kiveksii.

("Takakontitettu", 2019)

IR: Keskeinen huomioni on, että myös näissä asioissa meidän todellisuutemme on monimutkaistunut netin ja sosiaalisen median myötä ja jotenkin monimutkaistuminen on sekä auttanut että haitannut naisasioiden ilmaisemista. Se on vaikuttanut siihen, että arkinen naisviha on nyt voimakkaampaa ja naiseen kohdistuu monenlaista loukkaava sisältöä. Ikään kuin miehillä olisi lupa tehdä tämänkaltaista väkivaltaa naisia kohtaan. Ennen internetiä oli helpompi kanavoida niin virallisissa kuin yksityisissä yhteyksissä ilmenevää naisvihaa. Naisviha esiintyy nykyään kaikkialla. Toisaalta, nykyään naiset pistävät vastaan ja ovat toisiaan kohtaan solidaarisia. Jos joitakin naista kohti hyökätään vaikka netissä, muut naiset reagoivat siihen. En usko, että Serbian olosuhteet ovat mitenkään erilaiset kun muualla maailmassa. Pohjoismaat ovat minun esikuvani naisten oikeuksissa, mutta niitä lukuun ottamatta naisten asema on kaikkialla länsimaissa melko samanlainen. Toki maailman eri kolkista löytyy myös ääritapauksia. Naisiin kohdistuvat syrjivät asenteet ovat voimassa joko institutionaalisella tasolla tai yksityisessä elämässä. Nämä aiheet kaipaavat minulta vielä lisää pohdintaa, mutta yritän tarjota edes jonkinlaista tukea antavan äänen. Toivon, että onnistun rohkaisemaan edes joitain tyttöjä kirjoittamaan omia lyriikoita, esiintymään julkisuudessa tai ainakin olemaan sinut itsensä kanssa. Olen iloinen mikäli näin on tapahtunut.

DC: Serbialaisen yhteiskunnan patriarkalisuus tuntuu yhä olevan voimissaan ja sen tarjoama naiskuva on usein liian kapea. Tämä näkyy sinunkin tekstiesi ja kuviesi yhteydessä, esimerkiksi kun teit ja julkaisit taitelija Marina Abramovićin teoksesta pastissikuvan, jossa imetät aikuista miestä. Tai sitten sellaisten biisien yhteydessä, joissa nainen ylistää omaa seksuaalisuuttaan ja oikeuttaan omaan seksuaalisuuteensa, kuten kappaleissa "Punani" (2020)

*Sajsi MC & DJ Bko: "Sajsi B*tch" (2020). Kuvakaappaus musiikkivideosta.*

tai "Takakontitettu" (2019). Mistä tulevat ideat näihin teksteihin ja kuviin, joiden keskiössä on naisen kehollisuus, oikeus omaan kehoon ja mieleen, sekä naisen asema yhteiskunnassa? Millaisen vastaanoton ne saavat sinun yleisösi keskuudessa ja mediassa?

Olen feministi, inhootko mua
olen lesbo, lyö minua.
("Papa", 2015)

IR: Tämä yhteiskunta ja valtio jatkaneet feminismin käyttöä ikään kuin se olisi jokin kaapinpohjalla makaava kapine, joka kaivetaan esille kun kerätään poliittisia pisteitä tai kun se auttaa pönkittämään jotain ideologiaa. Minusta tuntuu, että nykyinen, siinä missä kaikki edellisetkin hallinnot Serbiassa ovat käyttäneet feminismiä vain tarpeen mukaan ja luopuneet siitä silloin kun se on tuntunut heistä tarpeettomalta. Minusta tuntuu, että maassamme ei ole todellista pyrkimystä tai edes halua feminismin juurtumiselle – sitä vain käytetään ja käytetään tarvittaessa väärin. Minulle näistä asioista puhuminen on luontevaa. Naisena puhun omalla äänelläni ja omien kokemusteni perusteella. Mitä tulee yleisöni, niin joillekin heistä feministinen näkökulmani ei sovi ja he sulkevat sen mielestään, kun taas toiset kuuntelevat minua juuri sen takia. Myös mediat käyttävät feminismiä valikoidusti, silloin kun siitä on heille hyötyä. Laajemmassa perspektiivissä ei yhteiskunnassamme ole mitään varsinaista pyrkimystä tasa-arvoon, vaan ajatusta sovelletaan tarpeen mukaan.

DC: Kappale "Punani" (2020) saattaa olla sukua Eve Enslerin vuonna 1996 kirjoittamalle *Vaginamologeille*. Ajatus naisen kehosta osoituksena eletystä elämästä ei ole kovin yleinen aihe populaarimusiikissa, varsinkaan edelleen mieskeskeisessä hiphop-kulttuurissa. Mitä ajattelet naisen ja feministin oikeudesta ylistää naisen kehoa, jolla on erilaiset roolit mielihyvässä, voimaantumisessa ja hedelmällisyydessä?

IR: "Punani" on tosiaan oma manifestini seksuaalisuuden kokemuksesta. Mielestäni ruumis on inspiroiva siinä missä aivot tai henki. Oma suhtautumiseni kehooni on samanlainen kuin suhtautumiseni aivoihini, jotka luovat tekstejä, ja ne toimivat yhdessä, kun kappaleista

Sajsi MC & DJ Bko: "Znam šta ste hteli" (2017). Kuvakaappaus musiikkivideosta.

rakennetaan kokonaisuus. Keho tukee riimejä kokonaispaketissa. Kun on kyse visuaalisen ja auditiivisen liitosta joko videoilla tai live-esiintymisissä, niin olisi harmi olla käyttämättä kehoa työkaluna kokonaisuuden tukemisessa. Koska ruumiimme on osa meitä, niin voimme käyttää sitä, mutta ymmärrän niitä, jotka vieroksuvat tätä valintaa. Minusta se rikastuttaa kokemusta, mutta ymmärrän, jos se ei innoita kaikkia.

DC: Tuntuuko sinusta siltä, että yrität tai toivot saavasi teksteilläsi muutosta? Minkä pitäisi muuttua ja mikä tai kuka voisi olla muutoksen toimeenpaneva voima?

Haluun olla sekä mies että nainen,
haluun istua kahdella tuolilla yht'aikaa.
(”Jugo-lapsi”, 2020)

IR: En tiedä, jokaisen yksilön pitää tehdä niin paljon kuin pystyy kunnes tarjoutuu tilaisuus ryhmien väliseen solidaarisuuteen. Kun yksilön dynamiikka yhdistyy ryhmän dynamiikkaan niin silloin alkaa tapahtua. Silloin ajatellaan uudella tavalla ja näkemykset muuttuvat. Vaikken osaa antaa mitään varsinaista muutoksen reseptiä, niin luulen että se piilee yksilöstä ryhmään siirtyvässä energiassa. En usko, että musiikki voisi tehdä samanlaista muutosta kuin 1960-, 1970-, 1980- tai vielä 1990-luvulla, sillä 2000-luvun jälkeen musiikin voima on hiipunut ja se tarvitsee taas paljon aikaa voidakseen vaikuttaa talous-poliittis-sosiaalisessa maailmassa. Tällä hetkellä musiikki ei ole niin vahvaa ja kapinallista, että se voisi muuttaa yhteiskuntaa.

DC: Mitkä aiheet inspiroivat sinua juuri nyt?

IR: Seuraava aihe, joka minua kiinnostaa ja joka on teemana ja työnimenäkin seuraavassa kappaleessani on raivo. Käsittelem vähän psykologiaa ja analysoin kielteisiä tunteita sekä sitä miten on mahdollista rauhoittua ja kanavoida niitä. Vallitsevan kamalan ja masentavan tilanteen takia olen viime aikoina siirtynyt oman maailmani ulkopuolelle: en siis ajattele niinkään rytmiä, jonka musiikki, esiintyminen, festivaalit tai videoiden tekeminen tuo, vaan sukellan astrologian maailmaan. Tänä pandemian aikana, kun ei ole töitä eikä mitään tapahdu, niin minua alkoivat kiinnostaa kaikenlaiset esoteeriset jutut.

Haastattelu & suomennokset:
Dragana Cvetanović